

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғоғистон» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: «Таптым-ау сені»)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	МаксUTOва Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского поместного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinaronyms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорынның тұрақты дамуының	4103

3. Yemelyanova E.V. Topical Issues of Kazakhstan Translation. Sciences of Europe, 64, 32-35 (2021). [in Russian]

ӘОЖ 81'25

КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТ СТИЛІНІҢ АУДАРМАСЫ: ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ, МАШИНАЛЫҚ АУДАРМА МЕН АДАМ АУДАРМАСЫНЫҢ САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУЫ (ЭРНЕСТ ХЕМИНГУЭЙДІҢ «КИЛИМАНДЖАРО – ҚАРЛЫ ТАУ» ӘҢГІМЕСІНІҢ НЕГІЗІНДЕ)

Нығметулла К.Б.

kamilanygmetulla@gmail.com

Maqsut Narikbayev University, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші – Бакеева А.Т.

Кез келген мәтінді басқа тілге аудару – мәдениет аралық қарым-қатынастың бір түрі болып есептеледі (Hussain, 2017). Оның ішінде әдеби шығармалардың аударма мәселесі ерекше маңызға ие. Ауыспалы мағына, көркемдеуіш құралдар мен ерекше сөйлем құрылыстарына бай әдеби шығармаларды заманауи технологиялар қаншалықты ұтымды аудару алатындығы әлі де дау тудыратын мәселе (Omar, 2020). Дублин университетінде жарияланған «Машиналық аударма әдебиетке дайын ба?» атты мақалада авторлар қазіргі күні кеңінен қолданылып жатқан құралдарының әдеби шығармаларды аудару қабілетін тексереді. Бұл мәселе аясында біршама мақалалар мен зерттеулер жазылғанмен, күні кеше пайда болып, бүгінде 400 миллионға жуық қолданушысы бар ChatGPT (Duarte, 2025) сияқты жасанды интеллект (ЖИ) құралдарының аудармаға қосып жатқан үлесі тысқары қалуда.

Мақаланың мақсаты: дәстүрлі аударма, көпшілікке үйреншікті болып кеткен машиналық аударма мен енді өріс жайып келе жатқан жасанды зияттың аудармасын салыстыра отырып, олардың көркем әдеби шығарманы жеткізудің өзгешеліктерін бақылау, аудармаға баға беру.

Зерттеуге таңдалған негізгі нысан - Эрнест Хемингуэйдің ағылшын тілді «The Snows of Kilimanjaro» әңгімесі. Зерттеу барысында бұл шығарма ағылшын тілінен машиналық аударма және жасанды интеллект арқылы қазақ тіліне аударылды. Аударма жасауда Google translate, ChatGPT қосымшалары қолданылды. Сондай-ақ автор аудармасымен салыстыру жүргізу мақсатынды Н. Әбуталиевпен аударылған «Килиманджаро – қарлы тау» атты қазақша нұсқадағы әңгіме алынды. 3 түрлі аударма жасалған соң, ең ерекше мысалдар таңдап алынып, негізгі зерттеу әдісі - салыстырмалы сарапта жүргізілді. Аударма нұсқалары тілдік қолданыс, сөйлем құрылысы, мағына дұрыстығы, ойдың тиянақтылығы тұрғысынан қарастырылды.

Машиналық аударма, авторлық аударма мен ЖИ аудармаларын салыстыру барысында мәтіндердің айтарлықтай айырмашылықтары байқалды. Бір мәтіннің негізінде аударылғанмен, әр әдіс аудармаға өзіндік із қалдырған. Барлық аудармалардың ерекшеліктерін атап өту мақала көлеміне сай келмейтіндіктен, нәтижелер бөлімінде тек қана он үзінді мысал ретінде келтіріліп, кестеде бейнеленген (1-кесте).

1-кесте. «The Snows of Kilimanjaro» әңгімесінің аудармаларына салыстырмалы талдау.

Түпнұсқа	Google translate аудармасы	ChatGPT аудармасы	Автор аудармасы Н. Әбуталиев
"That's cowardly."	«Бұл қорқақ».	"Бұл – қорқақтық."	— Әй, қорқақсың-ау, шіркінім!
"Thanks. I'll just have some tea. It's the Puss Moth you	"Рахмет. Мен шай ішіп алайын. Бұл сіз білетін Пус Мот. Мен	"Рахмет. Мен тек шай ішемін. Бұл Puss Moth, білесіз бе. Мен	— Рахмет. Шай ғана ішейін, тым кішкентай қауашақтай ұшақпен келіп

know. I won't be able to take the Memsahib."	Мемсахибті ала алмаймын."	Мемсахиб-ті өзіммен бірге ала алмаймын."	ем мен. Сірә, ханымды алып кете алмаспын.
It had moved up on him now, but it had no shape any more. It simply occupied space. "Tell it to go away."	Ол қазір оның үстіне көтерілді, бірақ бұдан былай пішіні болмады. Ол жай ғана кеңістікті басып алды. — Айтыңызшы, кетсін.	Ол енді оған жақындай түсті, бірақ ешқандай пішіні қалған жоқ. Ол жай ғана кеңістікті алып тұрды. "Кет деп айтшы оған."	Ажал таяна түсті, ол енді мынау кеңістікте жүрген ұсқынсыз алабажақ, белгісіз бір нәрсе боп көрінді. — Ана антұрғанға жоғал деші!
"Ask those bastards." He looked over to where the huge, filthy birds sat, their naked heads sunk in the hunched feathers.	"Сол бейбақтардан сұра." Ол жалаңаш бастары бүгілген қауырсындарға батып кеткен алып, лас құстар отырған жерге қарады.	«Ана оңбағандардан сұра.» Ол жалаңаш бастары бүк түсіп, кір-қожалақ қауырсындарына тығылған алып құстар отырған жаққа қарады.	Оны ана қоқиған құзғындардан сұрасаң да болады, олар соны біліп кеп отыр,- деді де ол, мойын жүндерін үрпитіп, бастарын ішіне тығып алған, түстерінен адам шошырлықтай үш бірдей алып жыртқыш құс отырған жаққа көз жіберді.
"Can't you let a man die as comfortably as he can without calling him names?"	"Адамның атын атамай-ақ өліп кетуіне жол бере алмайсың ба?"	"Адам өлім аузында жатқанда оны сөкпей, жай ғана тыныш жатуына мүмкіндік беруге болмай ма?"	— Шынымен-ақ жанжал шығарғың кеп отыр ма, өлсем де тыныш өлейінші.
"You've got a hell of a breath," he told it. "You stinking bastard."	«Сізде тозақтың тынысы бар», - деді ол. «Сен сасық бейбақ.	"Түнің құрсын, демің қандай сасық," – деді ол. "Сасық оңбаған."	— Исі не деген сасық еді сұмырайдың,- деді ол- Тіпті қолқаны жарып барады.
"Where did you read that? You're such a bloody fool."	"Мұны қайдан оқыдың? Қаншама ақымақсың".	«Мұны қайдан оқыдың? Сен нағыз ақымақсың.»	Ондайды бір жерден оқып алған ба едің? О, Құдірет-ай, не деген есуассың?
In Schrunz, on Christmas day, the snow was so bright it hurt your eyes when you looked out	Шрунста Рождество күні қардың жарқырағандығы сонша, сыртқа қараған кезде	Шрунц қаласында, Рождество күні, қар соншалықты жарқырап тұрды, шарапханадан сыртқа қарағанда	Ал Шрунста да Айса пайғамбар туған мейрамның алғашқы күні жауған аппақ қар, шіркеуге ғибадатқа келіп үйді-үйіне тарап бара жатқан халыққа

from the Weinstube and saw every one coming home from church.	көзіңізді ауыртты Вайнстюбеге барып, әрқайсысының шіркеуден үйге келе жатқанын көрді.	көзің ауыратын. Шіркеуден қайтып келе жатқан адамдардың бәрі көрініп тұрды.	шарапхана терезесінен карағанда күнге шағылысып көзді қарықтырған еді.
Behind the house were fields and behind the fields was the timber. A line of lombardy poplars ran from the house to the dock. Other poplars ran along the point.	Үйдің артында егістік, ал егістіктің артында ағаш болды. Ломбардия теректері үйден айлаққа қарай жүгірді. Басқа теректер нүктені бойлай жүгірді.	Үйдің артында егістік алқаптар, ал егістіктің ар жағында орман болатын. Үйден айлаққа дейін ломбардия теректерінің қатар тізіліп өскен желісі созылып жатты. Басқа теректер мүйістің бойымен өскен еді.	Үйдің сырт беті көлбеген жазық, одан әрі орман басталады. Үйден айлаққа дейін екі қатарлап отырғызылған күмістей ақ теректер.

Кестеде келтірілген үзінділерді талдау барысында машиналық және ЖИ аудармаларының кемшілік тұстары байқалды. Біріншіден, екі аударма да көркем әдебиет стиліне тән ерекше тілдік құрылымдарды, көркемдеуіш тәсілдерді сақтай алмаған. «A line of lombardy poplars ran from the house to the dock» деген сөйлемде «lombardy poplars» сөзі тек өзінің тура атауына байланысты «Ломбардия терегі» деп аударылған. Алайда, автор бұл ағаш атауын сөзбе-сөз аударудың орнына оны «күмістей ақ теректер» деген тіркеспен алмастырады. Бұл жерде Н. Әбуталиевтің түсіндірмелі аударма әдісін қолданып, негізгі назарды теректің өзіне емес, оның контекст үшін маңызды көркемдік ерекшелігіне аударғандығын байқаймыз. Екіншіден, Google Translate пен ChatGPT аудармалары кейіпкерлерге тән эмоционалды-экспрессивті сөздердің реңкін сақтауда біршама қателескен. Оған мысал ретінде «Where did you read that? You're such a bloody fool» деген сөйлемдегі «bloody fool» тілдік қолданысын қарастырсақ болады. Диалогты толық оқыған адам бұл жердегі сөйлемдердің ашу үстінде айтылғандығын және кейіпкердің эмоционалды жай-күйін жеткізетіндігін байқаған болар. Соған қарамастан, Google Translate бұл тіркесті «Қаншама ақымақсың», ал ChatGPT «Сен нағыз ақымақсың» деп аударған. Н. Әбуталиевтің аудармасы «О, Құдірет-ай, не деген есуассың?» деген нұсқаны ұсынады. Соңғы аударма берілу керек болған эмоцияларды толығымен жеткізіп қана қоймай, локализация әдісі арқылы оны қазақ тілді оқырманға жақын етеді. Автор аудармасының машиналық аудармадан артық шыққан тағы бір тұсы – оқырманға мәтінді түсінікті етіп жеткізе білуінде. Мысалы, "Thanks. I'll just have some tea. It's the Puss Moth you know. I won't be able to take the " деген үзіндіні қарастырайық. Контекстпен таныспаған қарапайым қазақ тілді оқырманға бұл сөйлемде Puss Moth пен Memsahib сөздері түсініксіз келуі мүмкін. ЖИ аудармасы да, машиналық аударма да бұл сөздерді транскрипция жасау арқылы дәл сол қалпы қалдырған. Автор болса, сөздердің мағынасына үңіліп, оқырманға Puss Moth-тың «қауашақтай ұшақ» моделі екендігін, Memsahib-тің «ханым» сөзіне синонимдес екендігін өз аудармасында көрсеткен.

Қорытынды

Қорытындылай келе, көркем әдеби шығарманың 3 түрлі аудармасын салыстыру нәтижесінде, ең ұтымды шыққаны авторлық аударма болды. Машиналық аударма мен ЖИ қарқынды дамып келе жатқанмен, әлі де контексте, стильдік ерекшелікке, көп мағыналыққа келгенде біршама қате жіберетіндігі анықталды. Google translate-тың грамматикалық қателерді ChatGPT-ға карағанда жиірек жасайтыны және сөздерді мән-мәтінге сай етіп бейімдеуде көбірек қателесетіні байқалды. Ал ChatGPT қазақ тілінің өзіндік

ерекшеліктерімен таныс болмағандықтан, аударманы шынайы ете алмады және мәдени ерекшеліктерді сақтап қала алмады. Екі құрал да өзіндік артықшылықтарға ие болғанмен, адам көмегінсіз әдеби аударманы жасауға жарамсыз болып шықты.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Duarte, F. (2025). Number of ChatGPT Users (March 2025). *Exploding topics*. <https://explodingtopics.com/blog/chatgpt-users#how-many-chatgpt-users-are-there>
2. Hemingway, E. (1936). The Snows of Kilimanjaro. <https://pdcrowd.webs.ull.es/naturalismo/HemingwayTheSnowsOfKilimanjaro.pdf>
3. Omar, A., & Goma, Y. A. (2020). The Machine Translation of Literature: Implications for Translation Pedagogy. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, 15(11), pp. 228–235. <https://doi.org/10.3991/ijet.v15i11.13275>
4. Syed, S. (2017). Translating a Literary Text: Enigma or Enterprise. *International Journal of English Language & Translation Studies*, 5(2), 75-80. https://www.researchgate.net/publication/324273639_Translating_a_Literary_Text_Enigma_or_Enterprise
5. Toral, A. & Way, A. (n.d.). *Is Machine Translation Ready for Literature?* Dublin City University. <https://aclanthology.org/2014.tc-1.23.pdf>
6. Хэмингуэй, Э. (1936). Килиманджаро – қарлы тау (Н. Әбуталиев аудармасы). *Bilim All*. <https://bilim-all.kz/article/6778-Kilimandzharo—qarly-tau>

ӘОЖ 81'25

«ЖЕТІ» САНЫНЫҢ АҒЫЛШЫН, ОРЫС ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛДЕРІНДЕГІ ФРАЗЕОЛОГИЯЛЫҚ БІРЛІКТЕР МЕН АУДАРМАДАҒЫ КӨРІНІСІ

Райнбекова Алтынай Каирбайқызы
KILC колледжінің 3 курс студенті

Ғылыми жетекшісі: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Аударма теориясы мен практикасы кафедрасының доценті м.а., Ph.D докторы
Жұмай Нұрмира

Сандар адамзаттың танымдық дүниетанымында маңызды символдық мәнге ие. Солардың ішінде «жеті» саны – көптеген мәдениеттер мен тілдерде ерекше маңызға ие, киелі, мистикалық және философиялық мазмұнмен астасқан сан болып табылады. Ол дін мен мифологияда, халық ауыз әдебиетінде және тілдік қолданыстарда кеңінен көрініс тауып, терең семантикалық жүктемені арқалайды.

Орыс және ағылшын тілдерінде «жеті» санына қатысты фразеологиялық бірліктердің жиі кездесуі осы санның лингвомәдени мәнін айқындай түседі. Мұндай тұрақты тіркестер тек сандық мағынамен ғана шектелмей, халықтың дүниетанымы, рухани-мәдени құндылықтары, ойлау жүйесі мен тарихи тәжірибесі жайлы құнды ақпарат береді. Әр тілдегі фразеологиялық бірліктер халықтың мәдени кодының айнасы ретінде қызмет етіп, ұлттық ерекшеліктерді бейнелейді.

Осы ғылыми жұмыстың мақсаты – орыс және ағылшын тілдеріндегі «жеті» санымен байланысты фразеологизмдерді лингвомәдени тұрғыдан талдау, олардың мағыналық, құрылымдық және қолданылу ерекшеліктерін саралау арқылы екі халықтың мәдени-танымдық дүниетанымындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтау болып табылады.

1. «Жеті» санының қазақ, орыс және ағылшын мәдениеттеріндегі тілдік-мағыналық сипаты

«Жеті» саны – әлемдік мәдениеттерде кең таралған символдардың бірі ретінде толықтықтың, кемелдік пен магиялық күштің белгісі болып табылады. Бұл сан әртүрлі өркениеттердің діни наным-сенімдерінде, мифологиясында және фольклорында ерекше мағынаға ие. Мысалы, христиандық дәстүрде «жеті» саны Құдай жаратылысының толықтығын білдіреді, өйткені Киелі кітапта әлемнің жеті күнде жаратылғаны баяндалады. Сонымен қатар, бұл сан мистикалық және құпиялы күштермен байланысты